

школа» в контексте проблемы формирования профессиональной мобильности. Аргументировано раскрываются противоречия и психолого-педагогические условия формирования способности учителя к профессиональной мобильности в условиях функционирования учебных заведений в пределах Карпатского региона.

Ключевые слова: профессия, мобильность, мотивы, компетентность, мотивация, регион, психолого-педагогические условия, горный регион, социокультурное пространство.

Євтух Микола Борисович – академік Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор (м. Київ, Україна).

Червінська Інна Богданівна – кандидат педагогічних наук, доцент, «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна).

Evtukh Nikolai Borisovich, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (NAPS Ukraine), Doctor of Education, Professor (Kyiv, Ukraine).

Chervinska Inna Bogdanivna, Ph.D., Associate Professor, State Higher Educational Institution “V. Stefanyk National Precarpathian University” (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

УДК 378.094 (73).018.55:81

ДВОМОВНА ОСВІТА ДІТЕЙ З ЕТНІЧНИХ МЕНШИН В ДЕРЖАВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США

О.Є. Креск

Стаття присвячена проблемам двомовної освіти дітей з етнічних меншин в державних навчальних закладах США в контексті полікультурності американського суспільства. Стверджується думка про те, що головною метою білінгвального навчання у США є інтеграція етнічних меншин у домінуюче англomовне середовище. У статті проводиться аналіз завдань і проблемних питань білінгвальної освіти у США, аналізуються особливості мовної освіти у США з урахуванням соціокультурних та соціолінгвістичних факторів. У статті аналізуються педагогічні характеристики білінгвізму, розглядається суть, механізми та особливості побудови системи білінгвального навчання в США.

Ключові слова: білінгвальна освіта, мовна меншість (більшість), полікомунікативність, природні носії другої мови, білінгвальна програма, американська школа мовної освіти, освітній простір США, мовна особистість.

Постановка проблеми. Сьогодні багатьом країнам притаманна освіта, у ході якої формування особисті і набуття знань відбувається на основі двох мов і культур. Сучасне українське суспільство, в силу своєї поліетнічності, полімовності та полікультурності, потребує вивчення зарубіжного освітнього досвіду. Унаслідок демократичних перетворень в Україні чітко простежуються дві домінуючі тенденції: з одного боку – відродження національної самосвідомості, української культури і мови, з іншого – прагнення інтеграції у світовий простір, що вимагає орієнтації на інтеркультурну освіту. Сучасні високорозвинені країни накопили величезний досвід у вирішенні питань, що стосуються освіти. Однією з основних проблем у складі цього досвіду є проблема мовної освіти, формування мовної особистості.

Мета дослідження полягає у тому, щоб вивчити, проаналізувати і визначити загальну педагогічну думку та узагальнити практичний досвід двомовної освіти дітей з етнічних меншин в державних навчальних закладах США.

Таким чином, **актуальність** дослідження зумовлена вимогами пошуку шляхів удосконалення мовної освіти в Україні в умовах полікультурності, поліетнічності, нових соціально-політичних задач, необхідністю формування полікомунікативної особистості громадянина світу. Вихідними державними документами, які визначають концептуальні підходи, зміст і організацію мовної освіти в Україні, є Закон України «Про освіту» (1993, 2002), Закон України «Про вищу освіту» (2002), Закон України «Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин» (2003), Указ Президента України № 161/2010 «Про Концепцію державної мовної політики» (2010), проект Закону України «Про мови в Україні» (2010). У зазначених документах наголошується на необхідності модернізації мовної освіти в Україні, формування виваженої мовної політики. У цьому контексті важливим є вивчення позитивного досвіду провідних розвинених країн світу і, зокрема, США, що є полікультурною державою, яка має тривалий досвід запровадження двомовної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасній вітчизняній порівняльній педагогіці приділено значну увагу дослідженню проблем освітньої системи у США. Проблема розвитку двомовної,

мультикультурної та полікультурної освіти в США присвячено праці: Т. Боднарчук, Л. Волик, Л. Голик, Я. Гулецької, Г. Палаткіної, О. Слоньовської, Л. Товчигречки, А. Шафікової та ін.; загальним питанням розвитку американської освіти: А. Бузовського, О. Заболотної, Н. Зайцевої, О. Літвінова, О. Мілової, А. Сбруєвої, Б. Шуневич, М. Шутової та ін. Питання навчання студентів в університетах США висвітлені в дослідженнях С. Запрягаєва, О. Зіноватної, О. Коренькової, С. Лук'янчук, М. Палій, І. Пасинкової, К. Рибачука та ін. Питання організації двомовної освіти висвітлено в працях зарубіжних науковців, зокрема: характеристику системи двомовної освіти досліджували Д. Август, Дж. Камінгс, Х. Клосс, Дж. Кроуфорд, Дж. Маршал, Дж. Мора, К. Овандо та ін.; теоретичні засади двомовної освіти як складової мультикультуралізму – Е. Бенкс, Ф. Боас, Ч. Гленн, Дж. Грін, У. Кімліка, Г. Каллен, Дж. Кроуфорд, Б. Мартін, М. Мід, М. Уолцер, Д. Хаймс та ін.; концептуальні положення щодо двомовної освіти – К. Бейкер, М. Бланк, П. Гіббонс, Р. Джонсон, К. Ліндхольм-Лірі, В. Маккі, Д. Каstellанос, В. Кольер, С. Крешен, Н. Фабер та ін. Питання двомовної освіти як складової мультикультуралізму вивчають такі американські дослідники: Л. Бак, Г. Сервантес, У. Беннет, Дж. Кроуфорд, Ч. Глен, Р. Румбаут, Р. Ворншоп та інші. Дослідження історичного розвитку двомовної освіти в американській педагогіці здійснено такими вченими, як О. Карлос, Дж. Мора, Дж. Камінгс, С. Монрул, Л. Себорін, А. Стоув, Н. Шмітт, Л. Ганн та іншими.

У 60-ті роки у державних школах США було введено двомовне навчання для дітей з етнічних меншин. Головну увагу в таких школах приділяли не лише функціональному вивченню мов, але і культурному компоненту, тобто вивченню історії та культури певної етнічної групи. Визнання етнічної культури дитини сприяло позитивній мотивації до навчання і створювало додаткові можливості для її самореалізації у освітньому процесі [1, с. 27]. Водночас головною метою білінгвального навчання у США є інтеграція етнічних меншин у домінуюче англійське середовище, коли етнічна і мовна рівноправність швидше декларується, ніж може бути досягнута.

Проблема білінгвальної чи двомовної освіти в США має глибоке історичне коріння. У процесі розвитку та становлення американської нації існували діаметрально протилежні погляди на питання мовної освіти: від повного заперечення будь-якої мови навчання, крім домінуючої англійської, до запровадження програм повного

«занурення», коли викладання велося виключно другою (найчастіше іспанською) мовою. Сьогодні у США запроваджено велику кількість двомовних програм на всіх рівнях освіти: від початкової школи до університетів. Ці програми різняться за терміном навчання, направленістю (вивчення англійської як іноземної чи рідної мови) та рівнем оволодіння двомовними вміннями. Проте, їх об'єднує позиція держави: кожен випускник середньої школи повинен володіти двома мовами, однією з яких має бути англійська. Така мовна політика слугує базовою цілю: всі громадяни США мають змогу говорити спільною мовою.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел засвідчує багатоаспектність досліджуваної проблеми і доводить, що, незважаючи на низку праць, що висвітлюють питання функціонування американської вищої освіти та двомовної освіти, проблема двомовної освіти дітей з етнічних меншин в державних навчальних закладах США в контексті полікультурності американського суспільства поки що не стала предметом системного вивчення й окремого розгляду.

Метою нашої статті є окреслити основні етапи становлення та розвитку системи двомовної освіти дітей з етнічних меншин в державних навчальних закладах США, з'ясувати теоретичні та методичні засади двомовної освіти та визначити можливості використання прогресивного досвіду двомовної освіти цієї країни в практиці вітчизняних вищих навчальних закладів.

Джерельну базу дослідження становлять: законодавчі акти в галузі освіти США: Конституція США (United States Constitution), «Закон про двомовну освіту» (Bilingual Education Act) 1968 р. (з поправками від 1978, 1982, 1988, 1994 pp.), законодавчий акт «Жодної невстигаючої дитини» (No Child Left Behind) 2001 р., освітня програма «Гонка до вершини» (Race to the Top) 2009 р., рішення федерального суду з питань двомовної освіти; документи міжнародних організацій щодо мультикультурної освіти, документи департаментів освіти штатів, статистичні дані про розвиток двомовної освіти у вищих навчальних закладах США – Національного центру освітньої статистики (National Center for Education Statistics), Міністерства освіти Сполучених Штатів (US Department of Education), доповіді державних освітніх установ; матеріали Центру мультикультурної освіти (Center for Multicultural Education); наукові дослідження американських учених з проблем

мультикультурної та двомовної освіти, таких як: Б. Беррі, Дж. Бенкс, М. Ваврус, Л. Ганн, Дж. Гей, Дж. Гудлед, Д. Голлнік, Дж. Камінгс, К. Кемпбелл, М. Кохран-Сміт, С. Крешен, Дж. Кроуфорд, Дж. Мора, С. Монрул, М. Мюррей, С. Ньюто, К. Овандо, Д. Садкер, М. Садкер, Е. Холлінс, К. Цейхнер.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. На підтримку білінгвальної освіти в 1968 р. вийшов Акт про білінгвальне навчання (Bilingual Education Act), який переглядався в 1974, 1978 та 1984 рр. У звіті Департаменту освіти США вказувалося, що таке навчання покликане викликати почуття гордості у дітей за свою приналежність до обох культур (U.S. Department of Education. National Center for Education Statistics. The condition of education. Washington, DC: U.S.Government Printing Office, 2004).

Згідно з прогнозами фахівців, на що вказує Гарсія Е. у своїх працях, до 2026 р. у школах США навчатимуться 15 мільйонів учнів, що не володіють англійською мовою [4, с. 82].

Кожна дитина приходить в школу зі своєю культурою, частиною якої виступає рідна мова, тому школа повинна гарантувати кожному учневі право навчатися на рідній мові до тих пір, поки він не опанує достатньою мірою англійську мову. Такий вид навчання має на увазі використання англійської мови в якості другої мови (English as a second language – ESL) чи білінгвальні програми для тих, що вивчають англійську мову (bilingual programs for English language learners – ELL). За словами Дж. Кроуфорд, автора численних робіт по білінгвальному навчанню, «сама ідея про те, щоб здійснити діалог між двома світами – школою і учнем – допомогти їм стати ближче за допомогою мови, обіцяла позитивні результати в когнітивному, лінгвістичному і культурному плані» [2, с. 243]. Питання відносно мови навчання є не просто питанням доступності освіти для етнічних меншин, а питанням їх статусу в суспільстві. Іншими словами, як пояснюють учневі, якщо студент вирішив отримати освіту в іншій країні, то мовний бар'єр є його особистою проблемою, але, у разі, коли учень не володіє мовою навчання своєї країни, будучи громадянином держави, то відповідальність за подолання мовного бар'єру має бути покладена на політику освітньої системи [9, с. 23].

Важливо розглянути умови, при яких вивчається дві і більше мов. Згідно з загальноприйнятою класифікацією (Marton, Houston. Reber), людина, котра потребує володіння двома мовами в однаковому

контексті або володіє ними взаємозамінно, є білінгвалом. Педагогічна інтерпретація цього явища полягає в тому, що білінгвальні особи думають спершу рідною мовою, а потім перекладають свої ідеї на другу або іноземну мову. Однак в реальному спілкуванні, як вважає Д. Крістал, особа повинна не розділяти в мисленні дві мови, а думати як однією так і другою мовою. На думку Р. Вензеля, можна розрізнити два типи білінгвізму: свідомий і природний. Здібності у спілкуванні індивіда повинні бути однаковими в обох мовах, однак можуть бути розбіжності у вимові і темпі говоріння. Крім попереднього поділу, можна ще виокремити білінгвізм комунікативний і сформований.

У. Вайнрайх, один із перших дослідників проблеми двомовності, прихильник комплексного підходу, розглядає цей термін як «практику поперемінного користування мовами» [10, с. 28]. Дослідник пропонує класифікацію двомовності за способом засвоєння мови і виділяє три її типи: складений білінгвізм (для кожного поняття є два способи реалізації, що характерно здебільшого для дітей із двомовних сімей); координативний (кожна реалізація пов'язана із певною системою понять і таке явище зазвичай розвивається в умовах імміграції) та субординативний (коли система другої мови базується на системі першої, як у шкільному типі навчання іноземної мови). Людину, яка «поперемінно користується мовами», У. Вайнрайх пропонує називати «білінгвом» та акцентує на головній рисі цього явища – функціонуванні двох мов у свідомості одних і тих самих носіїв [10, с. 31].

Білінгвальні школи в США з'явилися ще в позаминулому столітті, в школах викладали іспанською, голландською, французькою та німецькою мовами. Для розуміння сутності, цілей та змісту білінгвального навчання необхідне глибоке осмислення наявної освітньої практики в різних країнах світу. Білінгвальне навчання є засобом здобуття білінгвальної освіти та процесом формування особистості, відкритої до взаємодії з оточуючим світом, оскільки у процесі білінгвального навчання іноземну мову розглядають не лише як засіб повсякденної комунікації, але і як інструмент пізнання світу спеціальних знань, у результаті досягають високого інтегративного рівня мовної та предметної компетенції. Білінгвальне навчання сприяє розширенню загальноосвітнього кругозору учнів завдяки порівняльному аналізу іншомовних культур, формуванню у них толерантного ставлення до альтернативних поглядів, пов'язаних із національною специфікою різних народів, стимулює необхідність подальшої самоосвіти та саморозвитку, що є необхідною умовою

професійної діяльності у сучасному світі. Однак досягнення всіх цих цілей можливе лише тоді, коли буде правильно вибрана модель білінгвального навчання, яка повинна брати до уваги потреби і можливості суспільства і учнів. Відомо, що у світовому досвіді є надзвичайно багато найрізноманітніших моделей і програм білінгвального навчання, але всі вони об'єднані одним загальним принципом: мовами навчання є дві (а у деяких випадках і більше) іноземні мови.

Визнання етнічної культури дитини сприяло позитивній мотивації до навчання і створювало додаткові можливості для її самореалізації у освітньому процесі. Так, в США у світлі реформи освіти в 60-ті роки було введено двомовне виховання для дітей з етнічних меншин у державних школах. Офіційна дефініція, котра була сформульована департаментом освіти, звучить: «Білінгвальна освіта є використанням двох мов в якості засобів навчання для однієї і тієї ж популяції учнів за допомогою спеціальної програми, яка охоплює весь навчальний план, або частину його, включаючи заняття з історії та культури. Така програма розвиває почуття власної гідності у дітей та гордість за причетність до обох культур. Водночас головною метою білінгвального навчання у США є інтеграція етнічних меншин у домінуюче англomовне середовище, коли етнічна і мовна рівноправність швидше декларується, ніж може бути досягнута.

Перші спроби класифікувати моделі білінгвального навчання у 70-х роках минулого століття зробив американський дослідник Дж. Фішмен. Основними у його класифікації є три головних принципи: інтенсивність вивчення мов, цілі їх вивчення та соціальний статус цих мов [3, с. 142]. Однак такий підхід не дає змоги зробити класифікацію моделей білінгвального навчання компактною, оскільки кожен із цих критеріїв об'єднує досить багато різних типів білінгвального навчання. У класифікації Хамерса та Бланка як критерії розглядають соціоісторичні, соціокультурні, культурологічні, ідеологічні та соціологічні чинники. У 1986 році М. Сігуан та У. Маккі, проаналізувавши наявні класифікації, пропонують відібрати деякі, на їхню думку, найважливіші критерії, а саме: мовні цілі освітньої системи; місце рідної та іноземної мов у навчальних програмах; відношення між мовою учня та основною мовою навчання; соціокультурна дистанція між двома мовами; місце білінгвального навчання у загальній освітній системі країни.

Сутність основоположного поняття «двомовна освіта» тлумачиться як складова мультикультурної освіти; інтегративний елемент суспільства, що сприяє зміцненню міжетнічних зв'язків для досягнення успішного міжкультурного спілкування людей і здатності порозумітися за умови суттєвих відмінностей у сприйнятті світу; компонент педагогічного процесу, що відображає сучасні освітні потреби суспільства; елемент мовної (лінгвістичної) освіти, спрямований на взаємодію та розвиток двох лінгвокультур.

Передумовами становлення системи двомовної освіти в США є: різноманіття етнічного походження громад, що засновували країну, а також мовні та релігійні відмінності; освітні потреби національних громад іммігрантів; заснування двомовних шкіл і відсутність кваліфікованих двомовних учителів; організація курсів вивчення англійської мови для робітників – вихідців з національних меншин.

Основні етапи мовної політики щодо двомовної освіти в США: етап започаткування (1963–1967 рр.) – запровадження перших двомовних навчальних програм в університетах США; етап поширення (1968–1980 рр.) – прийняття Закону «Про двомовну освіту» (1968 р.), збільшення фінансування двомовних навчальних програм, розробка вимог та стандартів підготовки двомовних учителів; етап обмеження (1981–2008 рр.) – трансформація або закриття двомовних навчальних програм; етап відновлення (2009 р. – дотепер) – прийняття освітньої програми «Гонка до вершини», запровадження двомовних університетських програм для дорослих студентів та програм вивчення рідної мови для студентів етнічних меншин.

Чинниками, що зумовлюють розвиток двомовної освіти в США є: демографічний, глобалізаційний, економічний, інформаційно-технологічний і соціально-освітній та на їх основі з'ясовано основні напрямки розвитку двомовної освіти в університетах США на сучасному етапі: запровадження перехідних навчальних програм, що дозволяють (вимагають) навчання мовами національних меншин; встановлення особливих вимог щодо підготовки та сертифікації професійних двомовних учителів і викладачів; забезпечення освітніх округів додатковими коштами для підтримки двомовних навчальних програм; запровадження мультикультурного компоненту навчання; залучення носіїв мови до участі в двомовному навчальному процесі.

Змістові засади двомовної освіти в університетах США та особливості двомовних університетських програм: «Викладання англійської для носіїв інших мов» (TESOL) – підготовка двомовних

учителів, орієнтованих на інтеграцію дітей національних меншин в американське суспільство; «Двомовна освіта» (Bilingual education) – підготовка вчителів та дослідників у сфері двомовної та мультикультурної освіти; професійні двомовні програми для дорослих студентів (Vocational Bilingual Programs) – можливість отримати професійну освіту та опанувати дві мови, коли викладання здійснюється англійською та рідною мовою студентів; двомовні програми відродження рідної мови (Heritage Language Revival) – акцентують увагу на поглибленому вивченні рідної мови студентів з національних меншин.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі компаративного аналізу визначено спільні та відмінні риси двомовної освіти в Україні та США. Спільними рисами є: регіональна зумовленість двомовної освіти; пріоритет державної мови; забезпечення національним та етнічним меншинам на законодавчому рівні права навчання рідною мовою, вивчення власної культури та історії; залежність мовної політики від політичної ідеології правлячої партії; перевага програм підготовки двомовних учителів серед інших двомовних навчальних програм. З'ясовано, що до головних відмінностей належать: тривалий період американізації суспільства, що визначався пріоритетом англійської мови в США та відновлення української мови після тривалого періоду русифікації унаслідок здобуття Україною незалежності; спрямованість програм для двомовних учителів на підготовку вихідців з мовних меншин до викладання другою (англійською) мовою в університетах США та на підготовку представників мовних меншин до викладання рідною мовою в українських ВНЗ; недостатня увага щодо підготовки двомовних учителів та викладачів немовних спеціальностей, а також двомовних дослідників у вітчизняних ВНЗ.

Висвітлено перспективи використання прогресивного американського досвіду двомовної освіти у вищих навчальних закладах України на національному, регіональному та інституційному рівнях у вигляді трьох моделей: «Рідна мова та українська», «Українська мова та іноземна» та мультилінгвальної моделі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми двомовної освіти в США. У подальшому перспективним бачиться дослідження тенденцій розвитку двомовної освіти в США, змістових та процесуальних засад двомовного дистанційного навчання;

особливостей створення та розвитку двомовного віртуального навчального середовища.

Література

1. Baker J. The educational effectiveness of bilingual education/ J.Baker // Research in the Teaching of English. – 1999. – P. 1–74.
2. Crawford J. Best evidence: Research foundations of the Bilingual Education Act / J.Crawford. – Washington, DC: National Clearinghouse for Bilingual Education, 1997. – 243 p.
3. Fishman J. A. Reversing language shift [Text] / J. A. Fishman. – Clevedon: Multilingual Matters, 1991. – 142 p.
4. Garcia E. Student cultural diversity: understanding and meeting the challenge/E. Garcia. Boston: Houghton Mifflin, 1999. – 82 p.
5. Leibowitz A. H. Educational policy and political acceptance: The imposition of English as the language of instruction in American schools/ A. H. Leibowitz. – Washington, DC: Center for Applied Linguistics, 2000. – 276 p.
6. Higham J. Strangers in the land: Patterns of American nativism, 1860-1925/ J.Higham. – New Brunswick: Rutgers University Press, 2003. – 198 p.
7. Ovando C. J. Bilingual and ESL classrooms: Teaching in multicultural contexts/ C.J. Ovando, V.P. Collier, M.C. Combs. – Boston: McGrawHill, 2003. – 304 p.
8. Turner F. J. The significance of the frontier in American history/ F.J. Turner // In C. A. Milner. Major problems in the history of the American West. – II Ed., Lexington, MA: D. C. Heath, 1999. – P. 2–34.
9. Valimaa J. Indigenous minorities in higher education/ J. Valimaa. Boston: Houghton Mifflin, 2000. – 23 p.
10. Weinreich, U. Languages in contact: Findings and problems. The Hague: Mouton, 1953. – P. 25 -60 pp.

ДВУЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ДЕТЕЙ ИЗ ЭТНИЧЕСКИХ МЕНЬШИНСТВ В ГОСУДАРСТВЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ США

О.Е. Крsek

Статья посвящена проблемам двуязычного образования детей из этнических меньшинств в государственных учебных заведениях США в контексте поликультурности американского общества. Утверждается мысль о том, что главной целью билингвального образования в США является интеграция этнических меньшинств в доминирующую англоязычную среду. В статье проводится анализ заданных и проблемных вопросов билингвального образования в США, анализируются особенности языкового образования в США с учетом социокультурных и социолингвистических факторов. В статье анализируются педагогические характеристики билингвизма,

рассматривается суть, механизмы и особенности построения системы билингвального обучения в США.

Ключевые слова: билингвальное образование, языковое меньшинство (большинство), поликоммуникативность, естественные носители второго языка, билингвальная программа, американская школа языкового образования, образовательное пространство США, языковая личность.

BILINGUAL EDUCATION OF CHILDREN FROM ETHNIC MINORITIES IN STATE EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN USA

O.Ye. Krsek

The article is devoted to the problems of bilingual education of children from ethnic minorities in the state educational establishments in the USA in the context of polycultural philosophy of the American society. The idea becomes firmly established that the primary objective of bilingual education in the USA is integration of ethnic minorities in the dominant English-language environment. In this article the analysis of tasks and problems of bilingual education in the USA is conducted, the features of language education are analyzed, taking into account sociocultural and sociolinguistic factors. The pedagogical principles of bilingualism, essence, mechanisms and features of construction of the bilingual system in the USA are analysed in this article.

Keywords: bilingual education, language minority (majority) polycommunication, natural carriers of the second languages, bilingual program, American school of language education, educational space in the USA, lingual personality

Крсек Ольга Євгенівна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан філологічного факультету Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: krsek@i.ua

Krsek Olga Yevgenivna – Ph.D – in Pedagogy, Dean of Philology Department, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: krsek@i.ua

УДК 008(477):378.035.6/036

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Т.Ф. Мельничук

Розглядаються духовні цінності як структурний елемент національної свідомості, культури, національно-державного розвитку українського суспільства, визначені основні форми духовної культури, система духовних цінностей і їх вплив на формування творчої особистості на прикладі діяльності клубу ділової жінки «Гармонія» Національного університету біоресурсів і природокористування України у вивченні культурно-історичної спадщини народу через культурологічні експедиції, семінари, культурно-просвітницьку діяльність.

Ключові слова: духовні цінності, творча особистість, духовна культура, культурно-історична спадщина, громадська організація, клуб «Гармонія», культурно-просвітницька діяльність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та аналіз останніх досліджень і публікацій. Духовні цінності українського народу як важливого структурного елементу національної культури, її самобутності у формуванні творчої особистості виступають актуальною проблемою, яка вимагає детального дослідження і через культурологічні розвідки в тому числі. Вагомий внесок у вивчення духовно-ціннісної проблематики у класифікації та систематизації зробили вітчизняні і зарубіжні науковці (В.Андрущенко, І.Бех, І.Бичко, Н.Бондаренко, В.Василенко, В.Гнатенко, І.Зюзюн, М.Каган, П.Кравченко, І.Надольний, Н.Нічкало, О.Ручка, Е.Помиткін, П.Пронякін, В.Тугаринов, Г.Шевченко та ін.). Визначенню сутності духовних цінностей присвятили свої наукові розробки С.Анісімова, В.Бакірова, М.Головатий, С.Гончаренко, О.Дробницький, А.Здавомислова, Ю.Сурміна та ін. Проблема систематизації українських національних духовних цінностей висвітлена в наукових працях І.Ващенко, С.Возняка, О.Вишневського, Л.Мисіва, Г.Ситника, В.Степанкова та ін.